

УДК 343.32

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.01.84>

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: НОВІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Кузнецов В.В.,

доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу науково-правових експертиз
Науково-дослідного інституту правотворчості
та науково-правових експертиз
Національної академії правових наук України
ORCID ID: 0000-0003-1727-4019
vitaliykuznetsov@ukr.net

Сийплові М.В.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та процесу
Ужгородського національного університету
ORCID ID: 0000-0001-6131-9179
mykola.syiploki@uzhnu.edu.ua

Нестерова І.А.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Ужгородського національного університету
ORCID ID: 0000-0003-0481-2965
iryana.nesterova@uzhnu.edu.ua

Кузнецов В.В., Сийплові М.В., Нестерова І.А. Злочини проти основ національної безпеки України: нові виклики сьогодення.

У статті здійснено порівняння змін до чинного кримінального законодавства, які стосуються злочинів проти основ національної безпеки України й проекту КК, який створює нову систему норм про відповідальність за кримінальні правопорушення проти держави. Проведений аналіз сучасних наукових праць за вказаною проблематикою дозволив зробити висновок про дослідження науковцями злочинів проти основ національної безпеки переважно за КК в редакції до 24 лютого 2022 року. Широкомасштабна агресія з боку Росії змусила переглянути зміст кримінально-правової політики у сфері національної безпеки.

Мета статті полягає у визначенні проблемних питань, які виникають при удосконаленні кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України.

Встановлено, що проект КК передбачає у книзі дев'ятій «Кримінальні правопорушення проти держави» розділ 9.1. «Злочини проти державної безпеки». Цей розділ передбачає 14 статей, які містять роз'яснючі (ст. 9.1.1) та забороняючі (ст. 9.1.2–9.1.14) норми.

Порівняння відповідного розділу 9.1. «Злочини проти державної безпеки» проекту КК та

розділу 1 «Злочини проти основ національної безпеки України» чинного КК дозволило зробити наступні висновки щодо їх удосконалення, зокрема запропоновано: змінити назву Розділу 1 Особливої частини КК на «Кримінальні правопорушення проти національної безпеки України» (у проекті КК – назву розділу 9.1 «Злочини проти національної безпеки України»); уточнити визначення держави-агресора у пункті 2 ст. 9.1.1 проекту КК; уточнити поняття «здійснення інформаційної діяльності» у пункті 4 ст. 9.1.1 проекту КК («створення, збирання, одержання, зберігання, використання чи поширення інформації з метою забезпечити підтримку держави-агресору»; у п. 2 Примітки до ст. 111-1 КК уточнити поняття: «захід політичного характеру – з'їзд, збори, мітинг, похід, демонстрація, конференція, круглий стіл тощо, змістом якого є обговорення питань внутрішньої чи зовнішньої політики»; у ст. 9.1.7. проекту КК передбачити покарання як за злочин 6 ступеня; у ст. 9.1.10 проекту КК уточнити суб'єкта злочину через іноземця чи особу без громадянства; пункт 1 ст. 9.1.10. проекту КК викласти у такій редакції: «1) отримала від іноземної держави, іноземної організації, незаконного збройного формування чи їх представника завдання збирати інформацію, яка може бути використана на шкоду на-

ціональній безпеці України»; визначити громадянина України суб'єктом в усіх складах кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1–7 ст. 111-1 КК; виключити вказівку на «добровільність співпраці» в частинах 2, 5, 7 ст. 111-1 КК (ч. 1 ст. 9.1.8 проєкту КК); у частині 3 ст. 111-1 КК (п. 6 ст. 9.1.8 проєкту КК) виключити таку форму злочину як: «дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти)».

Ключові слова: державна безпека, державна зрада, злочин, колабораційна діяльність, кримінальна відповідальність, кримінальне законодавство, кримінально-правова політика, національна безпека.

Kuznetsov V.V., Siyploki M.V., Nesterova I.A.
Crimes against the foundations of Ukraine's national security: new challenges today.

The article compares the changes to the current criminal legislation, which relate to crimes against the foundations of national security of Ukraine and the draft Criminal Code, which creates a new system of norms on liability for criminal offenses against the state. The conducted analysis of modern scientific works on the indicated issues allowed us to draw a conclusion about the scientific researching of crimes against the foundations of national security, mainly under the Criminal Code in the editorial office until February 24, 2022. Large-scale aggression by Russia forced to reconsider the content of the criminal law policy in the sphere of national security.

The aim of the article is to identify the problematic issues that arise when improving criminal liability for crimes against the foundations of national security of Ukraine.

It was established that the draft Criminal Code provides for Chapter 9.1 in the ninth book "Criminal Offenses against State", "Crimes against State Security". This section provides for 14 articles, which contain clarifying (Article 9.1.1) and prohibitive (Article 9.1.2–9.1.14) norms.

Comparison of the relevant section 9.1. "Crimes against State Security" of the draft Criminal Code and Section 1 "Crimes against the Foundations of National Security of Ukraine" of the current Criminal Code allowed to draw the following conclusions regarding its improvement, in particular, it was proposed: to change the name of Section 1 of the Special Part of the Criminal Code to "Criminal Offenses against the National Security of Ukraine" (in the CC draft - the name of Section 9.1 "Crimes against the National Security of Ukraine"); to clarify the definition of the aggressor state in paragraph 2 of Article 9.1.1 of the CC draft; to clarify the concept of "implementation of information activities" in paragraph 4 of Art. 9.1.1 of CC draft ("creating, collecting, receiving,

storing, using or disseminating information in order to provide support to the aggressor state"); in p. 2 Notes to Art. 111-1 of the CC to clarify the concept: "an event of a political nature - a congress, meeting, rally, march, demonstration, conference, round table, etc., the content of which is the discussion of domestic or foreign policy issues"; in Art. 9.1.7. of CC draft to provide punishment as a crime of the 6th degree; in Art. 9.1.10 of CC draft to specify the subject of the crime through a foreigner or stateless person; part 1 of Art. 9.1.10. should be put in the following wording: "1) received from a foreign state, foreign organization, illegal armed formation or their representative the task of collecting information that can be used to the detriment of the national security of Ukraine"; to define a citizen of Ukraine as a subject in all criminal offenses provided for by parts 1-7 of Article 111-1 of the Criminal Code; to exclude the reference to "voluntary cooperation" in parts 2, 5, 7 of Article 111-1 of the Criminal Code (part 1 of Article 9.1.8 of CC draft); in part 3 of Art. 111-1 of the Criminal Code (part 6 of Article 9.1.8 of CC draft) to exclude such a form of crime as: "actions aimed at implementing the standards of education of the aggressor state in educational institutions)".

Key words: state security, treason, crime, collaborative activity, criminal liability, criminal legislation, criminal legal policy, national security.

Постановка проблеми. Нові виклики, які постали перед Україною, зумовлюють зміну державної політики у різних сферах. На нашу думку, одним з пріоритетних напрямів є зміцнення національної безпеки різними правовими засобами. Важливим сегментом цієї державної політики є приведення системи норм про відповідальність за злочини проти основ національної безпеки до сучасних потреб України. У цьому напрямку насамперед слід відмітити неодноразові зміни (див. Закон України № 2113-IX від 03.03.2022, Закон України № 2160-IX від 24.03.2022; Закон України № 2178-IX від 01.04.2022) до Розділу 1 Особливої частини КК України (КК) «Злочини проти основ національної безпеки України», які, в умовах цейтноту, обумовленого початком повномасштабної агресії Російської Федерації (РФ) проти України, були крайнім засобом реагування нашого парламенту на відомі виклики сьогодення. Минає рік такої агресії, який дозволив науковцям досконально проаналізувати норми, які внесені або змінені в КК, вивчити практику їх застосування, а також запропонувати певні шляхи їх удосконалення. У цьому контексті є важливим, на нашу думку, досвід робочої групи з питань розвитку кримінального права, яка відповідно до Указу Президента України № 584/2019 від 7 серпня 2019 року «Питання Комі-

сії з питань правової реформи» підготувала підсумковий варіант проекту КК в редакції станом на 30 січня 2023 року. Отже, на підставі аналізу чинного законодавства та норм проекту КК ми спробуємо у цій статті зробити певні висновки щодо удосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значний внесок у розвиток теорії кримінально-правову протидії злочинам проти національної безпеки, а також удосконалення правозастосування зробили такі науковці як П.П. Андрушко, М.І. Бажанов, О.Ф. Бантишев, Ю.В. Баулін, О.М. Бандурка, В.І. Борисов, П.С. Берзін, В.К. Грищук, О.О. Дудоров, В.П. Ємельянов, В.С. Картавцев, Ю.В. Луценко, П. С. Матишевський, В.К. Матвійчук, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, Г.В. Новицький, Д.О. Олейніков, Є.О. Письменський, М.А. Рубашенко, А.В. Савченко, В.В. Сташис, Є.В. Стрельцов, В.Я. Тацій, В.П. Тихий, М.І. Хавронюк, В.В. Шаблістий, О.В. Шамара, О.А. Чуваков, В.М. Янко, С.С. Яценко та інші.

В Україні за такою тематикою захищено ряд наукових досліджень, зокрема Р.Л. Чорний захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора наук на тему «Поняття, система та кримінально-правова характеристика складів злочинів проти основ національної безпеки України» (2021) [1, с. 42]. Окремі науковці захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук: О.С. Сотула – «Кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча» (2003) [2, с.20], І.В. Діордіца – «Кримінально-правова відповідальність за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» (2009) [3, с.20], Л.В. Моняла – «Кримінальна відповідальність за злочини проти конституційних основ національної безпеки України» (2011) [4, с. 20], М.А. Рубашенко – «Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» (2015) [5, с. 20], П.В. Ясинівський «Кримінальна відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань» (2018) [6, с. 21], А.Ю. Швед – «Злочини проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та Скандинавських країн: порівняльна характеристика» (2021) [7, с. 20] та ін.

Отже, проведений аналіз сучасних наукових праць за вказаною проблематикою дозволив зробити висновок про дослідження науковцями злочинів проти основ національної безпеки переважно за КК в редакції до 24 лютого 2022 року. Однак, як відомо, широкомасштабна агресія з боку РФ змусила переглянути зміст

кримінально-правової політики у сфері національної безпеки. Отже зміни та доповнення до Розділу 1 Особливої частини КК «Злочини проти основ національної безпеки України» не ставали предметом окремих сучасних комплексних наукових досліджень. Також важливим є порівняння вказаних змін до чинного кримінального законодавства й проекту КК, який створює нову систему норм про відповідальність за кримінальні правопорушення проти держави. Це свідчить, що в теорії кримінального права виникла потреба дослідити питання перспектив удосконалення кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України.

Мета статті полягає у визначенні проблемних питань, які виникають при удосконаленні кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Реформування кримінального законодавства не оминає й злочини проти основ національної безпеки. Проект КК передбачає у книзі дев'ятій «Кримінальні правопорушення проти держави» розділ 9.1. «Злочини проти державної безпеки» [8]. Цей розділ передбачає 14 статей, які містять роз'яснюючі (ст. 9.1.1) та забороняючі (ст. 9.1.2–9.1.14) норми. Порівняння відповідного розділу 9.1. «Злочини проти державної безпеки» проекту КК та розділу 1 «Злочини проти основ національної безпеки України» чинного КК дозволяє зробити наступні висновки.

1. Чинний КК, на нашу думку, некоректно визначає у назві розділу 1 саме злочини проти основ національної безпеки України. Наприклад, окремі форми колабораційної діяльності (частини 1, 2 ст. 111-1 КК – кримінальні проступки) не зовсім відповідають назві розділу 1 Особливої частини КК. Отже, запрошуються два варіанти вирішення проблеми: 1) передбачити в санкціях частин 1 та 2 ст. 111-1 КК покарання у виді позбавлення волі (такий шлях частково вирішить проблему безальтернативності основного покарання саме у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, що не відповідає традиційним правилам нормативної техніки та, за висновком Головного науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України, взагалі є проблематичним його застосування до осіб, для яких вчинення відповідних кримінальних правопорушень не було пов'язане з їхньою діяльністю або посадою); 2) також можливо змінити назву розділу 1 Особливої частини КК на «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки». Однак, у такому разі, згадане питання щодо санкцій вказаних норм залишається відкритим [9, с. 381–388].

2. Визначення видового об'єкта «державна безпека», передбаченого у проєкті КК не відповідає родовому об'єкту «основи національної безпеки України» чинного КК. Згідно п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII, «державна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру» [10]. Отже автори проєкту КК, якщо використовують вказаний термін, то напевно повинні передбачати у розділі 9.1. злочини, які створюють реальні й потенційні загрози саме невоєнного характеру. Однак такої спрямованості заборонювальних норм ми не спостерігаємо. Відповідні норми встановлюють кримінальну відповідальність за злочини проти національної безпеки України («захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України») [10]. Тому вважаємо доцільним передбачити в проєкті КК таку назву розділу 9.1 «Злочини проти національної безпеки України», яка цілком буде відповідати сучасному регуляторному законодавству.

3. У цілому слід підтримати ідею формування на початку розділу норм-дефініцій. Однак, окремі з них потребують певного уточнення чи пояснення.

Наприклад, визначення держави-агресора потребує, на нашу думку, певного уточнення. У пункті 2 ст. 9.1.1 проєкту КК держава-агресор визначається як «держава, яка здійснює збройну агресію проти України; збройне чи воєнізоване формування держави-агресора; окупаційна адміністрація держави-агресора; підконтрольний державі-агресору самопроголошений орган, який узурпував виконання владних функцій на тимчасово окупованій території України; незаконне збройне чи воєнізоване формування, кероване та фінансоване державою-агресором» [8]. Цілком погоджуючись з тезою, що держава-агресор – це «держава, яка здійснює збройну агресію проти України». Однак запропоноване далі перерахування різних формувань, органів влади, окупаційних адміністрацій не відноситься до поняття «держава-агресор». Це, фактично, є перерахування певних структурних владних та воєнізованих підрозділів держави-агресора.

Наступне поняття, яке потребує певного уточнення – це «захід політичного характеру» («з'їзд, збори, мітинг, похід, демонстрація, конференція, круглий стіл тощо» – п. 2 Примітки ст. 111-1 КК). Таке ж поняття було передбачене у п. 3 ст. 9.1.1

проєкту КК (станом на 29.09.2022 р.). На нашу думку, таке поняття містить перелік певних масових заходів, але не передбачає обов'язкову змістову ознаку – мету зібрання. До речі, автори проєкту КК врахували таке зауваження В.В. Кузнецова, яке було висловлене на науковому заході (науково-практичний круглий стіл «Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України: 1992–2022 роки», який відбувся 18 листопада 2022 року у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка). Сьогодні таке поняття викладено у такій редакції: «захід політичного характеру – з'їзд, збори, мітинг, похід, демонстрація, конференція, круглий стіл тощо, змістом якого є обговорення питань внутрішньої чи зовнішньої політики» [8]. Отже, таке поняття як більш правильний варіант слід передбачити в п. 2 Примітки ст. 111-1 КК.

Також викликає дискусію таке поняття, як «здійснення інформаційної діяльності» («створення, збирання, одержання, зберігання, використання чи поширення інформації з метою забезпечити підтримку державі-агресору та спричинити шкоду Україні» – п. 4 ст. 9.1.1 проєкту КК) [8]. Вчинення вказаних дій передбачає дві обов'язкові мети – забезпечення підтримки держави-агресора та спричинення шкоди Україні. На нашу думку, наявність вказаних обов'язкових цілей ускладнює процес доведення вини особи. Довести мету – «спричинити шкоду Україні», не завжди є можливим, оскільки особа може презентувати інші цілі, а ставлення до згаданої мети може полягати в непрямому умислі. Отже, вважаємо, доцільним у зазначеному понятті обмежитися вказівкою на єдину мету – забезпечення підтримки держави-агресора.

4. На відміну від ст. 111 КК (перехід на бік ворога в період збройного конфлікту, шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України) стаття 9.1.7. проєкту КК «Зрада Україні» передбачає вже чотири форми державної зради: «вступ у військове формування держави-агресора; участь у здійсненні акту агресії проти України; надання державі-агресору допомоги у здійсненні акту агресії проти України; надання допомоги іноземній державі чи її представнику у підривній діяльності проти державної безпеки України» [8]. З одного боку є цікавою ідея авторів законопроєкту виділити шпигунство як форму державної зради окремим злочином (ст. 9.1.10 проєкту КК). При цьому суб'єктом зради Україні може бути лише громадянин України, а суб'єктом шпигунства є будь-яка особа. З іншого боку, видається сумнівними зрівняння покарання за такі злочини за проєктом КК. Як відомо, ст. 111 КК передбачає більш суворе по-

карання ніж ст. 114 КК. І це є логічним, оскільки громадянин України повинен нести більш сувору відповідальність за зраду України, ніж іноземець чи особа без громадянства, які шпигують проти України. На нашу думку, дві форми зради Україні «надання державі-агресору допомоги у здійсненні акту агресії проти України» та «надання допомоги іноземній державі чи її представнику у підривної діяльності проти державної безпеки України» цілком охоплюють передачу або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю (шпигунство). Отже, пропонуємо в ст. 9.1.7. проекту КК передбачити покарання як за злочин 6 ступеня, а в ст. 9.1.10 уточнити суб'єкта злочину через іноземця чи особу без громадянства. Також потребує уточнення предмет шпигунства («інформація, яка може бути використана на шкоду державній безпеці України»), оскільки, як було зазначено, більш правильно говорити про національну безпеку. Пропонуємо п. 1 ст. 9.1.10. Шпигунство викласти у такій редакції: «1) отримала від іноземної держави, іноземної організації, незаконного збройного формування чи їх представника завдання збирати інформацію, яка може бути використана на шкоду національній безпеці України».

5. Окремі форми кримінального колабораціонізму, передбачені в ст. 111-1 КК (ст. 9.1.8 проекту КК) вимагають можливого уточнення або виключення.

По-перше, зазначені форми колабораціонізму потребують уточнення. Оскільки такі форми вчинення кримінального правопорушення фактично дублюють форми державної зради за чинним КК (зради України (ст. 9.1.7) та публічних закликів на шкоду державній безпеці (ст. 9.1.12) – проект КК). Наприклад, така форма державної зради як «надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України» (ст. 111 КК) може охоплювати всі форми колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК). У законопроекті, наприклад, така форма колабораційної діяльності як здійснення інформаційної діяльності (п.4 ст. 9.1.8 проекту КК) дещо збігається з публічними кликами на шкоду державній безпеці (ст. 9.1.12. проекту КК) [8].

По-друге, така форма колабораційної діяльності («... дії громадян України, спрямовані на впровадження освітніх стандартів держави-агресора у таких навчальних закладах»), яка передбачена у частині третій ст. 111-1 КК (п. 3 ст. 9.1.8 проекту КК) можуть бути розширено тлумачитися судовою практикою. Безперечно, такий підхід має певну наукову основу [11, с. 4]. Проте, слід погодитися з Є. Письменським, що такі пропозиції недостатньо справедливі,

гуманні та порушують принцип пропорційності (порушення балансу публічних та приватних інтересів) [12, с. 97]. На нашу думку, такі законодавчі зміни призведуть або до вибіркового правосуддя, або незастосування цієї форми скоєння кримінального правопорушення взагалі [9, с. 385].

По-третє, такі форми колабораційної діяльності, які передбачені у частині четвертій ст. 111-1 КК (п. 5 ст. 9.1.8 проекту КК), потребують можливого уточнення. При доведенні вини таких підприємців потрібно буде встановити, що вони провадили таку діяльність добровільно, але як це зробити органам досудового розслідування – автори нормативного акту (проекту КК) не пояснюють. До того ж будь-яка підприємницька діяльність на тимчасово окупованій території стає протиправною. Такою криміналізацією ми можемо відвернути від України тих громадян, які опинилися на окупаційній території та для того, щоби вижити займаються власним бізнесом на умовах, визначених окупаційною владою.

По-четверте, слід відмітити, що з одного боку, ст. 111-1 КК переобтяжена формами колабораційної діяльності (16), що робить її досить казуальною. З іншого боку, ст. 111-2 КК «Пособництво державі-агресору», яка в одній частині містить лише 2 форми протиправної поведінки (1) реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; 2) добровільний збір, підготовка та/або передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора). Однак, при цьому, ці дві форми також дублюються в різних проявах колабораційної діяльності.

По-п'яте, вказівка на «добровільність співпраці» в частинах 2, 5, 7 ст. 111-1 КК (ч. 1 ст. 9.1.8 проекту КК) вважаємо зайвим, оскільки вчинення примусових дій, очевидно, змінює кримінально-правову оцінку скоєного. Як відомо, будь-яке діяння, вчинене під впливом фізичного чи психічного примусу (ст. 40 КК) може мати різну кримінально-правову оцінку: від пом'якшення відповідальності до її виключення.

По-шосте, визначення суб'єкта колабораційної діяльності, на нашу думку, передбачає наявність фізичної осудної особи, якій виповнилося 16 років і яка є громадянином України (вчинення уповноваженою особою від імені юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених статтею 111-1 КК є підставою для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру – п. 3 ч. 1 ст. 96-3 КК). Аналіз відповідних частин ст. 111-1 КК дозволяє визначити грома-

дянина України суб'єктом (частини 1, 2, 3, 5, 7) колабораційної діяльності. Виникає питання, а чи може бути суб'єктом колабораційної діяльності (частини 4, 6 ст. 111-1 КК) іноземець або особа без громадянства? Відповідні редакції норм закону про кримінальну відповідальність дають підстави для позитивної відповіді на таке питання. Пригадаймо, що в ст. 111-2 КК суб'єктом пособництва державі-агресору визнано громадянина України, іноземця чи особу без громадянства, за виключенням громадян держави-агресора. Цікаво, що в проєкті КК це проблема вирішена і стаття 9.1.8. «Колабораційна діяльність» передбачає суб'єктами лише громадян України. На нашу думку, зважаючи на відому спорідненість колабораційної діяльності з державною зрадою, слід визнавати суб'єктами відповідних кримінальних правопорушень громадянина України. Отже, напрошується логічний висновок щодо визначення таких суб'єктів в усіх складах кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1–7 ст. 111-1 КК.

Висновки. На підставі викладеного, пропонуємо наступні зміни до КК та проєкту КК:

змінити назву Розділу 1 Особливої частини КК на «Кримінальні правопорушення проти національної безпеки України» (у проєкті КК – назву розділу 9.1 «Злочини проти національної безпеки України»);

уточнити визначення держави-агресора у пункті 2 ст. 9.1.1 проєкту КК;

уточнити поняття «здійснення інформаційної діяльності» у пункті 4 ст. 9.1.1 проєкту КК («створення, збирання, одержання, зберігання, використання чи поширення інформації з метою забезпечити підтримку державі-агресору»);

у п. 2 Примітки до ст. 111-1 КК уточнити поняття: «захід політичного характеру – з'їзд, збори, мітинг, похід, демонстрація, конференція, круглий стіл тощо, змістом якого є обговорення питань внутрішньої чи зовнішньої політики»;

у ст. 9.1.7. проєкту КК слід передбачити покарання як за злочин 6 ступеня;

у ст. 9.1.10 проєкту КК уточнити суб'єкта злочину через іноземця чи особу без громадянства;

п. 1 ст. 9.1.10 проєкту КК викласти у такій редакції: «1) отримала від іноземної держави, іноземної організації, незаконного збройного формування чи їх представника завдання збирати інформацію, яка може бути використана на шкоду національній безпеці України»;

визначити громадянина України суб'єктом в усіх складах кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1–7 ст. 111-1 КК;

виключити вказівку на «добровільність співпраці» в частинах 2, 5, 7 ст. 111-1 КК (ч. 1 ст. 9.1.8 проєкту КК);

у частині 3 ст. 111-1 КК (п. 6 ст. 9.1.8 проєкту КК) виключити таку форму злочину як: «дії, спря-

мовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чорний Р.Л. Поняття, система та кримінально-правова характеристика складів злочинів проти основ національної безпеки України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук.: 12.00.08; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2021. 42 с.
2. Сотула О.С. Кримінальна відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08; Національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2003. 20 с.
3. Діордіца І.В. Кримінально-правова відповідальність за дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2008. 20 с.
4. Мошняга Л.В. Кримінальна відповідальність за злочини проти конституційних основ національної безпеки України: автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків., 2011. 20 с.
5. Рубашенко М.А. Кримінальна відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків, 2015. 20 с.
6. Ясиновський П.В. Кримінальна відповідальність за перешкоджання законній діяльності збройних сил України та інших військових формувань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В.В. Сташиса НАПРН України. Харків, 2018. 21 с.
7. Швед А.Ю. Злочини проти конституційних засад національної безпеки за законодавством України та Скандинавських країн: порівняльна характеристика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право; Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021. 20 с.
8. Кримінальний кодекс України: проєкт (станом на 30.01.2023). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-stanom-na-30-01-2023.pdf> (дата звернення: 17.02.2023).
9. Кузнецов В.В., Сийпловік М.В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення // *Науковий вісник Ужгородського Національного*

- Університету, 2022. Вип. 70. Серія ПРАВО. С. 381–388.
10. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10.02.2023).
  11. Ілларіонов О.Ю. Суспільний запит на заборону колабораціонізму. *Юридичний вісник України*. 2017. № 13 (1133). С. 4.
  12. Письменський Є.О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в Україні (кримінально-правові аспекти): наук. нарис. Сєверодонецьк: СПД Румянцева Г.В., 2020. 121 с.